

SİGARA İÇEN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SOSYO- DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ*

Birsel Canan DEMİRBAĞ¹ Sevgi TAVACI²

ÖZET

Bu çalışma, Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki bir üniversitede sigara içen öğrencilerin sigara ile ilgili tanıtıcı özelliklerini analiz etmek amacıyla tanımlayıcı nitelikte yapılmıştır. Araştırma, 1 Mart - 7 Nisan 2010 tarihleri arasında yapılmıştır. Araştırmanın evrenini, bu tarihler arasında üniversite kampüsü içindeki 5 öğrenci kafeteryasına gelen üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Bu sürede belirlenen kafeteryalara 901 öğrenci gelmiş, 543 öğrenci araştırmaya katılmayı kabul etmiştir. Araştırmanın verilerini toplamak için gerekli kurum izinleri ve öğrencilere çalışmanın içeriği anlatılarak onamları alınmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin, %36,7'si 2. sınıf, %65,7'si erkek, yaş ortalaması 22,1±1,7, sigaraya başlama yaşı ortalaması 18,7± 3,4, ortalama sigara içme yılı 2,5±1,4, günlük içilen sigara adeti 16,4±5,7'dir. Öğrencilerin % 28,9'unun ailesi ile beraber oturduğu ve %71,1'inin de yurttan kaldığı saptanmıştır. Öğrencilerden % 45,7'sinin babasının, %62,7'sinin arkadaşlarının sigara içtiği belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %40,2'si arkadaş grubundan etkilenerek sigaraya başladıklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %33,1'i kanser korkusu olduğu için en az bir kez sigarayı bırakmayı denediklerini ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %65,3'ünün öksürükten şikayet etmekte olduğu, %55,2'sinin sabah kahvaltı öncesi ve %88,7'sinin de stresli oldukları zamanlarda daha fazla sigara içtikleri belirlenmiştir. Öğrencilerin %96,4'ü sigaranın yararının olmadığını; %3,6'sı ise sıkıntı giderme gibi bir yararının olabileceğini söylemişlerdir. Sigara kullanımında üniversiteli olmak önemli bir etkidir. Sigarayla savaşta bu ve diğer risk faktörleri göz önünde bulundurulmalıdır. Sigara kullanımının üniversite öğrencileri arasında yaygınlığının azaltılması ve önlenmesi için devlet, medya, okul, aile ve tüm toplumla işbirliği yapılmalıdır. Arkadaş faktörü dikkate alındığında yapılacak çalışmalarda bütün öğrencilerin hedeflenmesi faydalı olabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Sigara İçiciliği, Üniversite Öğrencisi, Davranış

*Bu çalışma 27-29 Nisan 2011 tarihinde 2. Ulusal Ebelik Öğrenci Kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.

¹Yrd.Doç.Dr. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü.

² Ebe, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Mezunu.

İletişim/ Corresponding Author: Birsel Canan DEMİRBAĞ

Geliş Tarihi / Received : 27.04.2012

Tel: 04622300476 **e- posta:** : cdemirbag@gmail.com

Kabul Tarihi / Accepted : 27.05.2012

SOCIO-DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS OF SMOKER UNIVERSITY STUDENTS

ABSTRACT

This descriptive study was carried out in a university in the Eastern Black Sea Region with the aim of analysing the defining characteristics of smoker students. The study was carried out between 1 March-7 April 2010. The universe of the study included the students who attended the 5 cafeterias at the university campus. A total of 901 students attended these cafeterias between these dates and 543 of them accepted to participate the study. Necessary permissions to collect data was taken from the institutions and by explaining the content of the study to the students their consent was taken. Of the sample, 36,7% were second year students and 65,7% male. The average age of the sample was found to be $22,1\pm 1,7$, the average age of starting to smoke was found to be $18,7\pm 3,4$, the average smoking time was found to be $2,5\pm 1,4$ years, and the average number of cigarettes consumed per day was found to be $16,4\pm 5,7$. It was also found that 28,9% of the sample were living with their families and 71,1% were living in the dormitories. It has been found out that the fathers' of 45,7% of the university students and friends of 62,7% of the university students were smoking. 40,2% of the sample stated that they started smoking under the effect of their friend circle. 33,1% of the sample stated that they tried at least once to quit smoking with the fear of developing cancer. 65,3% of the sample complained about coughing, 55,2% stated that they smoke before the breakfast, and 88,7% stated that they smoke more cigarettes when they are under stress. 96,4% of the students stated that smoking has no benefit and 3,6% stated that it may have a stress relieving benefit. Being a university student is an important factor for smoking. This risk factor and other risk factors should be considered in the war with smoking. In order to decrease the prevalence of smoking and stopping it among university students, it is necessary that there be a cooperation among the state, media, school, family and the whole society. When we consider friend factor it may be useful to target all of the students in the planned studies.

Key Words: Smoking, University Student, Attitude

GİRİŞ

Tütün kullanımı tüm dünyada ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde en önemli halk sağlığı sorunudur. Dünya genelinde 1,3 milyar sigara içicisi olduğu, herhangi bir müdahale yapılmaz ise bu rakamın 2025 yılında 1,7 milyara ulaşacağı tahmin edilmektedir (1). Amerika Birleşik Devletleri'nde sigara tüketimi 1981 yılında 640 milyar adetken, tüketimi sürekli azalarak 2000 yılında 430 milyar adete düşmüştür (2,3) Yine ABD'de, 1991 – 2005 yılları arasında, iki yıl aralıklarla tekrarlanan ve ulusal düzeyde öğrencilerini temsil eden kesitsel çalışmalar, sigara kullanımının düşmeye başladığını ortaya koymuştur (4). Türkiye genelinde 2000 yılında yapılan bir araştırmada üniversite öğrencileri arasında sigara içme oranı %48 olarak saptanmıştır. Demirel ve Sezer'in üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada, öğrencilerin %43,5'inin halen sigara içtiği, %3,3'ünün sigarayı bırakmış olduğu ve %53,2'sinin ise hiç sigara içmediği saptanmıştır (5). Türkiye'de 1985'de yaklaşık 64,8 milyar adet olan yıllık sigara satışı, 2000'de yaklaşık 122,6 milyar adete ulaşmıştır, yani söz konusu dönemde %89.2 oranında artmıştır (6). Türkiye'de ivedi olarak müdahale edilmesi gerekli bir sigara salgını yaşanmaktadır. Sigaraya başlama yaşının 11'e düştüğü ülkemizde gençlerimizin yüzde 60'i sigara içmektedir (7). Yapılan çalışmada, sigara içme alışkanlığının %40 oranlarında 15-19 yaşlarında başladığını göstermektedir (7). Türkiye'de ve dünyada son yıllarda tütün tüketiminin önemli ölçüde arttığını gösteren bulgular vardır (6). Kocaeli Üniversitesi'nde 1990 ve 2003 yıllarında yapılan araştırmalar, üniversite öğrencilerinde sigara kullanım sıklığının önemli ölçüde arttığını göstermiştir (8). Çalışmalar üniversitede sigara içmenin cinsiyete göre de değiştiğini göstermektedir. Sezer 2002 yılında yaptığı çalışmada, erkek öğrencilerin sigara içme oranlarının %32,8 ile %65,0 arasında, kız öğrencilerin ise %12,2 ile %41,1 arasında bulunduğu tespit etmiştir (6). Üniversite ortamı sigaraya başlamada etkili bir zemin olmaktadır. Üniversite öğrenimi ile birlikte, öğrenci üzerindeki okul ve aile kontrolü büyük ölçüde ortadan kalkmaktadır. Para harcama konusunda da üniversite öğrencileri lise öğrencilerine göre daha özgürdür. Bu faktörler, üniversite öğrencilerinin sigaraya başlamasını kolaylaştırabilir. Ülkemizde son yıllarda yapılan aktif eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarıyla belli mesafeler alınmasına rağmen, sigarayla etkili bir savaştan ve başarılı sonuçlardan bahsetmek mümkün değildir. Bu nedenlerle, sigarayla savaşta etkili olabilmek için, gençlerin sigaraya başlaması önlenmeli ya da bu yaşlarda sigarayı bırakmaları sağlanmalıdır. Sigarayla savaşta; sigaraya başlama yaşının, başlama nedenlerinin belirlenmesi, çocuk ve gençlerde sigara içme oranlarının saptanması ve bu

sonuçlara yönelik çalışmaların yapılması gereklidir. Çalışmamız, bir üniversiteye kayıtlı sigara içen öğrencilerin sigara ile ilgili tanıtıcı özelliklerini analiz etmek amacıyla planlanmıştır.

MATERYAL VE METOD

Araştırma, Doğu Karadeniz bölgesindeki bir üniversiteye kayıtlı sigara içen öğrencilerin sigara ile ilgili tanıtıcı özelliklerini analiz etmek amacıyla, olasılıksız örneklem metoduyla tanımlayıcı nitelikte yapılmıştır. Araştırma, 1-7 Nisan 2010 tarihleri arasında yapılmıştır. Üniversite kampüsü içinde 5 öğrenci kafeteryası vardır. Bu kafeteryaların tamamı seçim yapılamaksızın araştırmaya alınmıştır. Araştırmanın evrenini, belirlenen tarihler arasında, üniversite kampüsü içindeki belirlenen öğrenci kafeteryasına gelen ve çalışmanın içeriği anlatıldıktan sonra araştırmaya katılmayı kabul eden, sigara içen üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Çalışmanın sınırları, sigara içme yılı, miktarına bakılmaksızın, sigara içen ve belirlenen üniversitede okuyan öğrenciler olarak belirlenmiştir. Bu sürede belirlenen kafeteryalara 1997 öğrenci gelmiş, bu öğrencilerin 901'ünün sigara içtiklerini belirtmişler ve sigara içen bu öğrencilerin 543'ü araştırmaya katılmayı kabul etmiştir. Araştırmanın verilerini toplamak için gerekli kurum izinleri ve öğrencilere çalışmanın içeriği anlatılarak onamları alınmıştır. Veriler araştırmacı tarafından geliştirilmiş, öğrencilerin demografik özellikleri ve sigara kullanımı ile ilgili bilgileri içeren 18 soruluk anket formu aracılığı ile toplanmıştır. Bu sorular literatüre dayalı olarak (5-8) geliştirilmiş olup, 10 sigara içen öğrenciye ön uygulama yapılmıştır. Anket toplamada yüz yüze anket tekniği kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 15.0 programında değerlendirilmiş olup, istatistiksel analizinde aritmetik ortalama, sayı, yüzde hesaplamaları kullanılmıştır.

BULGULAR -TARTIŞMA

Araştırma; %55,6'sı 20 yaş altı, %65,7'si erkek, %71,7'si yurttan kalan, %55,9'u il merkezi dışından gelen, %61,2'sinin annesi ilköğretim/orta okul, %43,7'sinin babası ilköğretim/orta okul mezunu olan, %31,2' si 1. sınıf, %36,72'si 2. sınıf, %22,1'i 3. sınıf, %10,0'ı 4. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır (Tablo 1). Öğrencilerin yaş, kalınan yer, cinsiyet, anne ve baba eğitimi, sınıflar arasında istatistiksel anlamlılık tespit edilmiştir ($p<0.005$). Üniversitelerde yapılan değişik çalışmalar sigara içme yaşını 18-20 yaş arasında bulmuşlardır (10-11). Sigaraya başlama yaş ortalaması Effuso ve arkadaşlarının (12) yaptıkları çalışmada 15 yaş, uluslararası düzeyde yapılan çalışmalarda (13-14) 16 yaş

olup, ülkemizde yapılan değişik çalışmalarda ise 16-19 yaşlar arasında değişmektedir (12,15-16). Bizim çalışmamızda yaş ortalamasının 20'nin altında olması, sigaraya başlamada üniversitenin öncesi lise düzeyinin etkili olduğunu ifade etmektedir. Türkiye'nin iki değişik üniversitesinde yapılan araştırmalar değerlendirildiğinde; erkek öğrencilerin sigara içme oranları %32,8 - %65,0 arasında, kız öğrencilerde %12,2 - %41,1 arasında, tüm öğrencilerin sigara içme oranları ise %26,2 - % 48,7 arasında tespit edilmiştir (17-18). Telli ve arkadaşları tarafından (10) Ege Üniversitesinde yapılan bir çalışmada kızların erkeklere oranla daha fazla sigara içtiği, Çelik ve arkadaşları (11) ve Ceylan ve arkadaşları (19) tarafından yapılan çalışmada ise erkek öğrencilerin kızlara oranla daha fazla sigara içtiği tespit edilmiştir. Çeşitli çalışmalar, anne-babanın eğitim düzeyinin çocuklardaki sigara içme davranışını etkilediğini ortaya çıkarmıştır (9,17, 19-20). Bizim çalışmamızda anne ve babanın eğitim durumunun öğrencilerin sigara içmesi üzerinde anlamlı etkisi olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın bulgularına bakıldığında sigara içme oranının 3. ve 4. sınıfta azaldığı görülmektedir (Tablo 1). Ülkemizin farklı üniversiteleri değerlendirildiğinde, sigara içen öğrencilerin oranı birinci sınıftan her yıl yaklaşık %10'luk artışlarla dördüncü sınıfa yükselmiştir. Erzurum (9), Sivas (5) ve Isparta üniversitelerinde (21) aynı artış görülmektedir. Bizim çalışmamızda sınıflara göre sigara içme oranına baktığımızda birinci ve ikinci sınıftan sonra sigara içme oranında azalma görülmektedir (Tablo 1). Bu farklılığın nedeni bu araştırmanın yapıldığı üniversitenin Tıp fakültesine yakın olması, bu fakültenin sigara bırakma ünitesine sahip olması ve sıklıkla sigara ile ilgili eğitim programlarının üniversitede yapılmasına bağlanabilir.

Öğrencilerin %62,7'sinin arkadaşlarının sigara içtiği, %40,2'sinin sigaraya başlama nedenin arkadaş olduğu, %33,1'inin kanser korkusu nedeniyle sigarayı bırakmayı denediklerini, %65,3'ünün en çok öksürük şikâyetleri olduğunu, %88,7'sinin stresli olduklarında daha fazla sigara içtiklerini, %96,4'ünün sigaranın yararına inanmadıklarını ifade etmişlerdir (Tablo 2). Öğrencilerin sigaraya başlama yaş ortalaması $18,7 \pm 3,4$, sigara içme yıl ortalaması $2,5 \pm 1,4$, günlük içilen sigara âdeti $16,4 \pm 5,7$ olarak bulunmuştur (Tablo 2). Çevresindekilerin sigara içme durumu, sigaraya başlama nedenleri ve sigaranın yarar durumunu değerlendirme bakımından istatistiksel anlamlılık görülmüştür ($p < 0.05$) (Tablo 2).

Tablo 1.Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Tanıttıcı Özellikler	Sayı	%	X ²	P
Yaş				
20'nin altı	302	55,6	X ² =98,63	<0.001
20'nin üstü	241	44,4		
Cinsiyet				
Kız	186	34,3	X ² =131,02	<0.001
Erkek	357	65,7		
Kalınan Yer				
Ailesi ile beraber oturan	157	28,9	X ² =32,76	<0.001
Yurtta kalan	386	71,1		
Geldiği yer				
İl merkezi	239	44,1	X ² =72,04	<0.001
İl merkez dışı	304	55,9		
Anne eğitimi				
İlk/Orta	332	61,2	X ² =102,43	<0.001
Lise	99	18,3		
Üniversite	7	1,2		
Okuma yazma biliyor	105	19,3		
Baba eğitimi				
İlk/Orta	237	43,7	X ² = 88.54	<0.001
Lise	179	32,9		
Üniversite	12	2,3		
Okuma yazma biliyor	115	21,1		
Sınıf				
1.sınıf	193	35,7	X ² =48,97	<0.001
2.sınıf	141	25,9		
3.sınıf	120	22,1		
4.sınıf	89	16,3		

Türkiye’de yapılan birçok çalışmada da sigaraya başlama nedeni olarak arkadaş grubu ilk sırada yer almaktadır (5,8,22,24). Çalışmamızda çevresindekilerin sigara içme durumlarında arkadaşlar ilk sırayı alırken, babanın sigara içme etkisi ikinci önemli değişken olmaktadır. Kocaeli Üniversite’sinde yapılan çalışmada ise sigara içen bir kardeşe sahip olunması sigaraya başlamada önemli faktör olarak tespit edilmiştir (8). Yine Görsel ve arkadaşlarının çalışmasında olduğu gibi sigara içici kardeşe sahip olmak ile sigara içiciliği arasında anlamlı ilişki saptanmıştır (23). Bu sonuçlar evdeki aile bireylerinin sigara içme durumunun sigaraya başlamada kişiler üzerindeki etkisini açıkça izah etmektedir. Çalışmamızda arkadaş faktörü ve yurtta kalmış olmak sigara

içmede önemi göz önüne alındığında, öğrencinin hem aileden uzakta, hem de bağımsız olarak sigara içen arkadaş grubunda olduğu için sigaraya daha kolay ulaşabildiği söylenebilir. Buna benzer sonuçlar birçok çalışmadaki tespitler ile aynıdır (8, 10-11). Çalışmamızda, günlük içilen sigara adetinin 16 adet olması, yapılmış diğer çalışmalardaki günlük tüketimin üstünde olduğunu göstermektedir (10-11) Sigaranın faydalı olmadığı ifadesi çalışmamızda yüksek bulunması, buna rağmen sigaranın günlük tüketiminin fazla olması öğrencilerin sigaranın tehlikeleri konusuna yeterli önemi vermediklerini ifade etmektedir. Sivas, Mersin, İzmir, Urfa gibi birçok şehirde sigara içen öğrenciler arasında yapılan çalışmada öğrencilerin çoğu sigaranın zararlarının farkında olduğu tespit edilmiştir (15-18). Bu üniversitelerde sigaranın ortalama günlük tüketimi 10 adet olarak bulunmuştur. Sigarayı bırakma girişimine verilen cevapta kanser korkusu ve ekonomik koşullar nedeniyle denediklerini ifade etmektedirler. Türkiye’de yapılan çalışmalarda sigara içen üniversite öğrencilerinin %83’ünün sigarayı bırakabilme umuduyla sigarayı bırakmayı denedikleri ifade etmişlerdir (15). Türkiye’de yapılan değişik çalışmalar incelendiğinde %14 ile %33 arasında sigarayı bırakmayı deneme isteğinin olduğu tespit edilmiştir (15-17, 20-21). Sigarayı bırakmayı denemenin bir başka nedeni de, üniversite öğrencilerinin kendilerine verilen parada kullanım yönetimine sahip olmalarının etkisi olabilir. Çalışmada ortalama sigara içme yılının 2,5 yıl olduğunun tespit edilmesi, öğrencilerin çoğunluğunun üniversiteye girişte ve lisenin son yıllarında sigara içtiklerini düşündürmektedir. Tot ve arkadaşlarının (16) yaptıkları çalışmada da ortalama içme yılı olarak 3 yıl bulunması, üniversitenin sigaraya başlamada ne kadar etkili olduğunu açıkça ifade etmektedir. Çalışmada, sigara ile ilgili fiziksel yakınmaların başında öksürük olduğu düşünüldüğünde, koruyucu sağlık açısından sigara mücadelesinin önemi de açıkça görülmektedir.

Sonuç olarak, çalışmayı kabul eden öğrencilerin çoğunluğunun erkek, yurttan kalan, anne ve babası sigara içen, sigaraya başlama yaş ortalaması 18, ortalama sigara içme yılı 2,5 ve günlük içilen miktarın 16 adet olduğu tespit edilmiştir. Sigara içiminde en çok fiziksel şikayet öksürük olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin kanser korkusu ile sigarayı bırakmayı denediği, stresli olduklarında en fazla sigara içtiği, sigaranın zararlı olduğuna inandığı halde sigara içmeye devam ettiği tespit edilmiştir. Sonuç olarak, üniversiteli sigara kullanan öğrencilere yönelik devlet, medya, okul, aile ve tüm toplum ile işbirliği yapmalıdır. Arkadaş, aile ve üniversite faktörünün sigaraya başlamadaki önemi dikkate alındığında, yapılacak çalışmalarda bütün öğrencilerin ve ailelerin aynı zamanda hedeflenmesi faydalı olabilecektir.

Tablo 2. Sigara ile İlgili Tanıtıcı Özellikler

Tanıtıcı Özellikler	Sayı	%	X ²	P
Çevresindekilerin Sigara İçme Durumu				
Arkadaş	340	62,7	X ² =98,73	<0.005
Baba	248	45,7		
Anne	106	19,6		
Anne+ Baba	99	18,2		
Kardeşler	33	5,9		
Sigaraya Başlama Nedenleri				
Arkadaş grubu	218	40,2	X ² =124,77	<0.005
Merak	197	36,3		
Stres	87	16,0		
Özenti	73	13,5		
*Sigarayı Bırakmayı Deneme Nedenleri				
Kanser Korkusu	180	33,1	X ² =87,01	>0.005
Ekonomik Koşullar	127	23,2		
Aile Baskısı	118	21,8		
İradeyi Kontrol Etme Merakı	118	21,8		
Sigara İçimi ile İlgili Fiziksel Yakınma				
Öksürük	355	65,3	X ² =19,65	>0.005
Sabah Ağız Kokusu	188	34,7		
Sigara İçme Zamanları				
Stresli olduklarında	482	88,7	X ² =87,01	>0.005
Kahvaltı Öncesi	300	55,2		
Yalnız iken	189	34,8		
Sigaranın Yarar Durumu Değerlendirme				
Yararının Olmadığı	523	96,4	X ² =118,22	<0.005
Yararının Olduğu	20	3,6		
Sigaraya Başlama Yaş Ortalaması				
	18,7±3,4			
Sigara İçme Yılı Ortalaması				
	2,5 ± 1,4			
Günlük İçilen Ortalama Sigara Miktarı(Adet)				
	16,4± 5,7			

*Birden fazla cevap verilmiştir.

KAYNAKLAR

1. Wechsler H, Rigotti NA, Gledhill-Hoyt J, and Lee H. Increased Levels of Cigarette Use Among Collage Students: A Cause for National Concern. JAMA 1998; 280: 1673-8.
2. Martha R. Evans. Cigarettes: U.S. Output, Removals, and Consumption, 1950-2000. Tobacco Situation and Outlook. Market and Trade Economics Division, Economic Research Service, U.S. Department of Agriculture, December 2000, TBS-248. <http://www.ers.usda.gov/publications/so/view.asp>
3. Corrao MA, Guindon GE, Sharma N, and Shokoohi DF; eds. Tobacco Control Country Profiles. Atlanta GA: American Cancer Society. 2000;344.
4. Centers for Disease Control and Prevention (CDC). Cigarette Use Among High School Students-United States, 1991–2005. MMWR Morb Mortal Wkly Rep. 2006; 55: 724–726.
5. Demirel Y, ve Sezer E. Sivas Bölgesi Üniversite Öğrencilerinde Sigara Kullanma Sıklığı. Erciyes Tıp Dergisi 2005; 27(1): 1-6.
6. Sezer RE. Dünyada ve Türkiye’de Sigara Tüketim Eğilimleri. Hipokrat Dergisi 2002; 11: 56-63.
7. Durmuş B, ve Pirinççi E. Üniversite Öğrencilerinin Sigara İçme Durumu ve Öfkeyle İlişkisi. İnönü Üniversitesi Dergisi 2009; 16(2): 83-89.
8. Boyacı H, Çorapçioğlu A, Ilgazlı A, Başyigit İ, ve Yıldız F. Kocaeli Üniversitesi Öğrencilerinin Sigara İçme Alışkanlıklarının Değerlendirilmesi. Solunum Hastalıkları 2003; 3: 169-75.
9. Bedir S, ve Polat D. Atatürk Üniversitesi Norman Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Sigara Kullanımını Etkileyen Faktörler. Atatürk Üniv. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi 2011; 25: 2.
10. Telli C, Solak Z, Özol D ve Sayın A. Üniversiteye Başlayan Öğrencilerin Sigara İçme Alışkanlıkları. Solunum 2000; 6(3):101-106.
11. Çelik P, ve Esen A, Yorgancıoğlu A ve ark. Manisa İlinde Lise Öğrencilerinin Sigaraya Karşı Tutumları. Toraks 2000; 11: 61-6.
12. Effuso L, Barra D, Del Castello E et al. Factors Influencing the Age at Which Adolescents Start Smoking. A Comparison Between a Big and a Small City. Ital Heart J 2002; 3: 64-8.
13. Centers for Disease Control and Prevention. Reducing Tobacco Use. A report

of the Surgeon General. MMWR Recomm Rep 2000; 49 (RR- 16): 1-27.

14. Warren CW, Riley L, Asma S et al. Tobacco Use by Youth: A Surveillance Report from the Global Youth Tobacco Survey project. Bull World Health Organ 2000; 78: 868-76.

15. Alfer S.K, ve Çakıcı E. Üniversite Öğrencilerinde Sigara-Alkol Kullanımı ve Aile Sorunları ile İlişkisi. Anadolu Psikiyatri Dergisi 2009; 10: 40-47.

16. Çan G. Sigara epidemiyolojisi. Özyardımcı N; ed. Sigara ve Sağlık. Bursa-2002. 49-58

17. Tanrıku AÇ, Çarban KB, ve Palancı Y. Kars İl Merkezinde Çeşitli Üniversite Öğrencileri Arasında Sigara Kullanım Sıklığı ve Risk Faktörleri. Türk Toraks Dergisi 2009; 11: 101-6.

18. Kocabaş A. Türkiye’de Sigara İçme Yaygınlığı ve Bazı Özellikleri. Sigara ve Sağlık 1. baskı, İstanbul: MEB Yayınları-1994. ss: 15-8.

19. Ceylan E, Yanık M, ve Gencer M. Harran Üniversitesine Kayıt Yaptıran Öğrencilerin Sigaraya Karşı Tutumlarını Etkileyen Faktörler. Türk Toraks Dergisi 2005; 6(2).

20. Şahin Ü, Öztürk M, Ünlü M ve ark. Üniversite Öğrencilerinin Sigara Kullanım ve Bağımlılık Düzeylerini Etkileyen Faktörlerin İrdelenmesi. Akciğer Arşivi 2000; 1: 73-9.

21. Öztürk M, ve Çakmak A. İsparta’da Yurtta Kalan Üniversite Öğrencilerinin Sigara İçme Durumu ve Anksiyete ile İlişkisi. SDÜ Tıp Fakültesi Dergisi 2000; 7: 19-22.

22. Tot Ş, Yazıcı K, Yazıcı EA, Erdem P ve ark. Mersin Üniversitesi Öğrencilerinde Sigara ve Alkol Kullanım Yaygınlığı ve İlişkili Özellikler. Anadolu Psikiyatri Dergisi 2002; 3: 227-231.

23. Göksel T, Cirit M, ve Bayındır Ü. İzmir İli Lise Öğrencilerinin Sigara Alışkanlığını Etkileyen Faktörler. Toraks Dergisi 2001; 2: 49-53.

24. Arbak P, Erdem F, Karacan Ö ve ark. Düzce Lisesi Öğrencilerinde Sigara Alışkanlığı. Solunum 2000; 2:17-21.